

Загальна соціологія. Частина 2. Особистість у системі суспільних відносин. Суспільство та його структура

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	С - соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
Спеціальність	С5 Соціологія
Освітня програма	Врегулювання конфліктів та медіація
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	Заочна
Рік підготовки, семестр	1 курс, весняний семестр
Обсяг дисципліни	4 кред. ЄКТС/120 годин: : лекції – 8 год., семінарські – 4 год., самостійна робота – 138 год.
Семестровий контроль/ контрольні заходи	Екзамен, МКР
Розклад занять	http://roz.kpi.ua/
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор: доцент, кандидат філософських наук, доцент, Пиголенко Ігор Вікторович, e-mail: pigolenko@gmail.com Практичні / Семінарські: доцент, кандидат філософських наук, доцент, Пиголенко Ігор Вікторович, e-mail: pigolenko@gmail.com
Розміщення курсу	Посилання на дистанційний ресурс Moodle: https://do.ipk.kpi.ua/course/view.php?id=348

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Мета навчальної дисципліни - формування знання про предмет, структуру, понятійний апарат соціології, опанування соціологічними знаннями про сучасне суспільство та соціальні зміни, що в ньому відбуваються.

Предметом вивчення дисципліни є основні поняття соціології, її об'єкт та предмет, структура, функції, роль у сучасному суспільстві, а також становлення, розвиток і функціонування соціальних спільнот і форм їх самоорганізації: соціальних систем, соціальних структур та інститутів.

Сформовані результати навчання сприятимуть становленню у професійній діяльності та самореалізації майбутнього фахівця. Теоретичний зміст предметної області: соціальні відносини та взаємодія; особистість, соціальні групи та спільноти; соціальні інститути; соціальні структури та нерівності; соціальні зміни та їх вплив; соціальні проблеми в соціумі, як на національному, так і глобальному рівнях.

Поєднання теоретичного та емпіричного соціологічного знання дозволяє створити системне бачення закономірностей та тенденцій соціальних процесів, прогнозувати розвиток на майбутнє. В той же час, для кожного, хто вивчає соціологію, стає можливим сприймати і аналізувати її специфіку в порівнянні з іншими галузями суспільствознавства.

Систематизовані знання про суспільство передбачають розуміння його як складної системи в якій всі структурні елементи, сфери, інститути, механізми функціонують та розвиваються на основі постійної взаємодії. Саме такий підхід надає можливості орієнтуватись у вирішенні поточних соціальних проблем,

аналізувати складні суспільні явища. Це є основою поглиблення професійної підготовки та вироблення навичок наукового бачення світу.

Комунікація з викладачем можлива і заохочуватиметься на навчальних заняттях, а також в межах консультацій з викладачем, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри.

Компетентності, які набуваються під час вивчення дисципліни:

Загальні компетентності:

- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 04);
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК 06);
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК 08);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК 12);

Фахові компетентності:

- здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології (ФК 01);
- здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій (ФК 02);
- здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому (ФК 03).

Програмні результати навчання:

- використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності (РН 01);
- розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми (РН 02);
- застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі (РН 03);
- пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач (РН 04).

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Пререквізити: ЗО 13 Вступ до соціологічної професії ЗО 14 Історія соціології

Постреквізити: ЗО18 Соціологія модерну та модернізації ЗО 19 Соціологія економіки та підприємництва ПО 05 Соціологія громадської думки та мас-медіа ПО 06 Соціологія особистості, освіти та культури ПО 08 Соціологічні дослідження соціальних структур ПО 09 Соціологія організацій, управління та трудових конфліктів ПО 10 Соціальна ідентичність та конфлікти в

3. Зміст навчальної дисципліни

- Тема 1. Особистість у системі соціальних зв'язків. Соціалізація особистості
- Тема 2. Людина і суспільство: статусний та рольовий набір
- Тема 3. Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальні зв'язки
- Тема 4. Суспільство як соціальна система
- Тема 5. Соціальна стратифікація
- Тема 6. Соціальна мобільність як динамічна характеристика суспільного життя
- Тема 7. Соціальний клас в соціологічному вимірі
- Тема 8. Бідність та соціальна нерівність
- Тема 9. Особливості соціальних інститутів як спеціальних утворень суспільства
- Тема 10. Соціальні групи та їх класифікація
- Тема 11. Соціологія праці та управління
- Тема 12. Соціальний контроль та девіантна поведінка
- Тема 13. Соціальні процеси та соціальні зміни
- Тема 14. Штучний інтелект як соціальне явище: виклики і трансформації в сучасному суспільстві
- Тема 15. Майбутнє соціології. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: виклики та можливості

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з літературою.

4.1. Базова література

1. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Соціологія. Загальний курс : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Каравела, 2022. 407 с.
2. Соціологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.І. Волович та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 808 с.
3. Соціологія: теорії середнього рівня: навчальний посібник / за наук. ред. Ю. Ф. Пачковського. Київ : 2020. 356 с.
4. Спеціальні та галузеві соціології : навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти / Климанська Л.Д. та ін. Львів : Видавництво "Новий Світ-2000", 2024. 421 с.
5. Штомпка П. Соціологія: аналіз суспільства / переклад Галини Теодорович. Львів : Колір ПРО, 2020. 799 с.

Зазначену літературу можна знайти в Науково-технічній бібліотеці ім. Г.І. Денисенка та методичному кабінеті ФСП (ауд. 503, 7 корп.)

4.2. Допоміжна література:

1. Дембіцький С.С. Розробка соціологічних тестів: методологія і практики її застосування : монографія. Київ : Інститут соціології НАН України, 2019. 303 с.
2. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології : монографія / Ворона В. та ін. Київ : Інститут соціології Національної академії наук України, 2022. 248 с.
3. Литвин А.П., Яковенко А.К. Соціологія : навчальний посібник. Видавництво "Новий Світ-

2000", 2019. – 365 с.

4. Лукашевич М.П., Туленков М.В., Яковенко Ю.І. Соціологія. Основи загальної, спеціальних і галузевих теорій : підручник для студентів закладів вищої освіти. Київ : Видавництво "Каравела", 2022. 543 с.

5. Лупан І.В. Вибіркові обстеження у психології, соціології та педагогіці : навчальний посібник. Кропивницький : В.Ф. Лисенко, 2019. 191 с.

6. Негрей М., Гнот Т. Аналітика 3 R : навчальний посібник. Київ : Ямчинський О.В., 2020. 236 с.

7. Пиголенко, І. В. Забезпечення якості польового етапу дослідження при проведенні соціологічних опитувань. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць.* 2021. № 2 (50). С. 22-27.

8. Сидоров М.В.-С. Математика для соціологів : навчальний посібник. Київ : Каравела, 2019. 420 с.

9. Соціологія : підручник для студентів вищих закладів освіти / за редакцією В.М. Пічі. Львів : Новий світ-2000, 2019. 296 с.

10. Соціологія мови : інформаційно-аналітичний та навчально-практичний словник-довідник (терміни, поняття, визначення, есе) / за редакцією В.М. Пічі. Львів : Видавництво "Новий Світ-2000", 2021. 199 с.

11. Соціологія. Терміни і поняття : навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів, аспірантів, докторів, науковців та викладачів вищих навчальних закладів освіти України, для усіх, хто цікавиться соціологічною наукою / Піча В.М. та ін. Львів : Новий світ-2000, 2019. 657 с.

12. Соціологія: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич та ін. Київ : ДУТ, 2019. 235 с.

13. Туленков М.В. Теорія систем і системний аналіз у соціології : підручник. Київ : Каравела, 2020. 595 с.

14. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 343 с.

15. Фурман А.В., Біскуп В.С., Морщакова О.С. Загальна соціологія : хрестоматія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 353 с.

16. Яковлев М. В., Дубас, М. О., Купка, О. В. Цифрова соціологія та постінформаційне суспільство: методологічні виклики й дослідницькі перспективи. *Габітус.* 2023. №55. 33-38.

17. The Sociology Book: Big Ideas Simply. Explained Dorling Kindersley, 2015. 352 с.

4.3. Інформаційні ресурси

1. <http://www.sociology.kpi.ua/literature> - кафедра соціології КПІ ім.Ігоря Сікорського

2. <http://www.socio-journal.kpi.kiev.ua/> - Вісник КПІ ім. Ігоря Сікорського. Соціологія. Політологія. Право.

3. <http://i-soc.com.ua/journal/content.php> – Соціологія: теорія, методи, маркетинг.

4. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

5. <https://prometheus.org.ua/> – Онлайн-курси України та світу.

6. <http://www.sociology.kpi.ua/literature> - Література на сайті кафедри соціології.

7. <http://www.sau.kiev.ua/literature.html> - Соціологічна асоціація України

8. <http://i-soc.kiev.ua> - Інститут соціології НАН України

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

5.1 Лекційні заняття

Лекція 1. Особистість у системі соціальних зв'язків. Соціалізація особистості

Предмет дослідження соціології особистості. Ключові поняття і категорії соціології особистості: людина, індивід, особистість, індивідуальність. Основні проблеми соціології особистості.

Філософське-соціологічне уявлення про особистість. П'ять антропологічних версій розгляду людини. Людина в соціобіології, марксистській концепції, позитивізмі, "розуміючій" соціології. Фройдизм і неофройдизм про особистість та її становлення. Людина в концепціях символічного інтеракціонізму та феноменологічної соціології. Біхевіоризм і проблема особистості. Теоретична модель соціальної структури особистості П. Сорокіна. Теорії соціальної установки. Диспозиційна теорія саморегуляції поведінки індивіда. Концепція соціального характеру. Модальна особа. Теорія "дзеркального "Я". Характерні риси особистості та її внутрішня духовна структура. Потреби, інтереси, мотиви й цінності. Соціальна типологія особистості. Проблема соціалізації, соціальної адаптації та інтеріоризації. Ресоціалізація особистості в перехідних суспільствах. Первинна і вторинна соціалізація, рівень соціалізації. Професіоналізація. Основні агенти соціалізації (сім'я, контактні групи, освіта, культура і тому подібне). Соціальна відповідальність. Особистість в добу глобальних трансформацій.

Лекція 2. Суспільство як соціальна система

Суспільство і природа "Парадигма людської винятковості" та її спростування в альтернативній соціології. Інвайронментальна соціологія, її зміст і соціальне значення. Глобальна екологічна криза та діяльність Римського клубу з метою її попередження. Коеволюція природи і суспільства. Системний підхід до суспільства в соціології. Системно-механістичні уявлення про суспільство. Соціологія В. Парето та її основні положення. Системно-органістичні уявлення про суспільство. Синтезований підхід до суспільства у працях Ф. Тьонніса та Е. Дюркгайма. Суспільство в марксистській соціології. Суспільна система в ситуації постмодерну. Визначення суспільства та його ознаки. Основні рівні системного підходу до суспільства (мега-, макро-, мезо- та мікрорівні). Структура суспільства як цілісної системи. Джерела та характер суспільного розвитку. Поняття соціальних змін та їхні рушії. Ендо- та екзогенні чинники в розвитку суспільства. Еволюція і революція. Соціальна революція та реформи. Причини суспільного розвитку в різних соціологічних школах і напрямках. Ідея прогресу та її критика наприкінці ХХ ст. Альтернативи ідеї прогресу. Циклічно-хвильовий підхід та його розвиток у сучасних соціологічних концепціях. Формування єдиної глобальної системи.

Лекція 3. Соціальна стратифікація

Теорія соціальної стратифікації. Джерела і функції соціальної стратифікації. Стратифікаційні моделі соціальної нерівності. Типи стратифікаційних систем, напрями їх еволюції. "Відкрите" суспільство. Соціальна нерівність, стратифікація. Економічна нерівність і роль "середнього класу" в сучасному суспільстві. Тенденції зміни соціальної структури суспільства у сучасних умовах. Соціальна структура українського суспільства. Соціальна мобільність, її види, канали (соціальні ліфти) здійснення мобільності. Вертикальна та горизонтальна мобільність. Групова та індивідуальна мобільність. Можливості здійснення соціальної мобільності в сучасному суспільстві. Коефіцієнт мобільності. Діапазон мобільності. Об'єм і крок мобільності. Дистанція мобільності. Напрямок мобільності. Міжпоколінна та всередині поколінна мобільність. Коефіцієнт мобільності. Класові імобільності. Миграція населення.

Лекція 4. Особливості соціальних інститутів як спеціальних утворень суспільства

Зміст поняття "соціальний інститут". Типи інститутів. Основні ознаки соціального інституту. Функції соціальних інститутів. Основні соціальні інститути сучасного суспільства. Релігія як соціальний інститут і її місце в сучасному українському суспільстві. Держава і суспільство, тенденції розвитку їх взаємодії. Інституційні зміни. "Громадянське суспільство". Сім'я як соціальний інститут і мала соціальна група. Специфіка соціологічного вивчення сім'ї. Дослідження сім'ї в радянській соціології. Деінституціоналізація сучасної сім'ї. Сім'я як соціальна система. Основні категорії соціологічного дослідження сім'ї: умови життя, структура сім'ї, функції сім'ї. Основні форми сім'ї та різновиди шлюбу (нуклеарна і розширена сім'я; моногамія і полігамія, груповий шлюб; патріархальні й матриархальні родини, егалітарна сімейна система тощо). Соціальні та індивідуальні функції сім'ї. Основні підходи до вивчення сім'ї в соціологічній думці: інтеракціоналістський, конфліктологічний, структурно-функціоналістський, ситуаційний, інституціональний тощо. Сім'я у соціобіології. Тенденції розвитку сучасної сім'ї (світовий і вітчизняний досвід). Сучасна сім'я в Україні: стан, тенденції розвитку, перспективи. Основні

індикатори становища сімей в Україні. Демографічні аспекти та загальний стан сімейно-шлюбних взаємин на початку XXI ст.

5.2 Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять:

сформувані у студентів:

- знання основних соціологічних теорій XIX-XX ст.;
- знання основних класиків соціологічної думки;
- знання основних постулатів етичного кодексу соціолога.
- знання про роль та місце особистості в сучасному соціумі;
- знання про особливості процесу соціалізації особистості та фактори, що впливають на неї;
- знання про особливості формування статусно-рольового набору особистості;
- знання принципів організації соціологічних досліджень;
- вміння аналізувати соціальні процеси в суспільстві;
- вміння пояснювати поведінку особистості, групи, спільноти;
- вміння розробляти програму соціологічного дослідження.

Тема 1. Людина і суспільство: статусний та рольовий набір.

1. Рольова теорія: поняття „соціальна роль” і „соціальний статус”.
2. Соціальні статуси: запропоновані і набуті.
3. Соціальна роль – єдність об’єктивного і суб’єктивного.
4. Ідентифікація з роллю та статусом.
5. Рольове напруження та конфлікти.

СРС: Дайте визначення поняттям: «соціальна позиція», «соціальний статус», «соціальна роль». В чому полягає відмінність між рольовими вимогами і рольовими очікуваннями? Дайте характеристику статусно-рольовій орієнтації особистості. Наведіть приклади. Наведіть приклад статусно-рольового набору особистості. В чому відмінність «вроджених» і «набутих» соціальних статусів (поясніть на прикладах)?

Література: Осн.: 1, 2, 3, 4, 5; дод.: 3, 4, 9, 11, 12

Тема 2 Соціальна мобільність як динамічна характеристика суспільного життя

1. Соціальна мобільність та її характеристики.
2. Види та типи соціальної мобільності.
3. Канали здійснення вертикальної соціальної мобільності за П.Сорокіним.
4. Проблеми соціальної мобільності
5. Індивід та соціальна мобільність.
6. Міграція в сучасному суспільстві

СРС: Хто ввів поняття «соціальна мобільність» в соціологічний обіг? Назвіть основні канали, фільтри, принципи соціальної мобільності. Які існують види соціальної мобільності? Охарактеризуйте закони соціальної мобільності. В чому специфіка соціальної мобільності маргінальних верств населення?

Література: Осн.: 1, 2, 3, 4, 5; дод.: 11, 12, 13, 14, 15

6. Самостійна робота студента

Самостійна робота здобувача включає:

- підготовка до аудиторних занять – 104 год;
  - підготовка до модульної контрольної роботи – 4 год;
  - підготовка до екзамену – 30 год.
- Загалом – 138 год.

Назва теми заняття та перелік основних питань
<p>Тема 1. Особистість у системі соціальних зв'язків. Соціалізація особистості</p> <p>Завдання на СРС: Назвіть основні проблеми, які вивчає соціологія особистості. В чому полягає відмінність термінів: людина, індивід, особистість, індивідуальність. Охарактеризуйте специфіку соціологічного підходу до вивчення особистості. Назвіть основні положення соціологічної концепції В. Парето. Розкрийте зміст понять «потреби», «інтереси», «мотиви». Назвіть основні потреби особистості та розкрийте їхній взаємозв'язок. Викладіть основні положення теорії референтних груп. Дайте визначення поняттю «соціалізація» і розкрийте його сутність. Як співвідносяться між собою соціалізація і девіація? Агенти соціалізації: сутність, типологія, основна характеристика. Розкрийте сутність поняття «атрибути соціалізації і соціального статусу». В чому полягає самореалізація особистості?</p>
<p>Тема 2 Людина і суспільство: статусний та рольовий набір.</p> <p>Завдання на СРС: Дайте визначення поняттям: «соціальна позиція», «соціальний статус», «соціальна роль». В чому полягає відмінність між рольовими вимогами і рольовими очікуваннями? Дайте характеристику статусно-рольовій орієнтації особистості. Наведіть приклади. Наведіть приклад статусно-рольового набору особистості. В чому відмінність «вроджених» і «набутих» соціальних статусів (поясніть на прикладах)?</p>
<p>Тема 3 Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальні зв'язки.</p> <p>Завдання на СРС: Дайте визначення поняттю «соціальна дія» у характеристиці М. Вебера. Розкрийте зміст положення М. Вебера про соціальну дію та її типи. Назвіть основні положення соціальної політики і влади М. Вебера. В чому полягає сутність соціальної взаємодії. Хто з вчених-соціологів займалися дослідженням проблем соціальної взаємодії? Як і за яких обставин виникають соціальні відносини? В чому і як проявляється соціальна поведінка?</p>
<p>Тема 4 Суспільство як соціальна система</p> <p>Завдання на СРС: Що таке суспільство і які його основні ознаки? Які підсистеми включає в себе суспільство? За якими критеріями відбувається типологізація суспільства? В чому особливість формаційного підходу до типологізації суспільства? В чому сутність цивілізаційного підходу до типологізації суспільства?</p>
<p>Тема 5 Соціальна стратифікація</p> <p>Завдання на СРС: В чому різниця класового і стратифікаційного підходів у визначенні соціальної структури суспільства? Що знаходиться в основі соціальної стратифікації суспільства? Що розуміють під соціальною мобільністю? Назвіть основні типи стратифікаційних систем та охарактеризуйте кожен з них. Назвіть основні наукові підходи до аналізу поняття маргінальності. В чому полягає функція і роль середнього класу в суспільстві? Проаналізувати динаміку соціальної стратифікації українського суспільства.</p>
<p>Тема 6 Соціальна мобільність як динамічна характеристика суспільного життя</p> <p>Завдання на СРС: Хто ввів поняття «соціальна мобільність» в соціологічний обіг? Назвіть основні канали, фільтри, принципи соціальної мобільності. Які існують види соціальної мобільності? Охарактеризуйте закони соціальної мобільності. В чому специфіка соціальної мобільності маргінальних верств населення?</p>
<p>Тема 87 Соціальний клас в соціологічному вимірі</p> <p>Завдання на СРС: Які існують моделі класового розподілу суспільства? В чому особливість класової теорії К.Маркса? Охарактеризуйте класову теорію американського соціолога Еріка Оліна Райта. В чому особливість класової теорії британського вченого Френка Паркіна? Що являє собою класовий конфлікт? Охарактеризуйте проблеми формування середнього класу в Україні.</p>
<p>Тема 8 Бідність та соціальна нерівність</p> <p>Завдання на СРС: Що таке бідність? Охарактеризуйте економічні, політичні та соціальні показники бідності. Глобальна нерівність: причини та наслідки. Назвіть основні методи дослідження соціальних процесів: нерівність, бідність, поляризація. Розкрийте взаємозв'язок проблеми нерівності в доходах та проблеми бідності. Проаналізуйте чинники, що зумовлюють диференціацію доходів населення.</p>
<p>Тема 9 Особливості соціальних інститутів як спеціальних утворень суспільства.</p> <p>Завдання на СРС: Що таке «соціальний інститут»? Які функції виконують соціальні інститути? Чи може суспільство існувати без соціальних інститутів? Які основні види соціальних інститутів Ви знаєте? В чому полягає їх специфіка? Що являє собою сім'я як соціальний інститут? В чому проявляються соціальні функції сім'ї? Які соціальні функції релігії? Як і чому виникають</p>

політичні відносини в суспільстві? Що являють собою громадянське суспільство та права держава? В чому сутність соціальної держави?
Тема 10 Соціальні групи та їх класифікація Завдання на СРС: Що таке «соціальна спільнота»? Що являють собою великі соціальні спільноти? Які Ви знаєте види соціальних груп, в чому їх різниця? Які основні ознаки малої соціальної групи? В чому полягає різниця між формальними і неформальними групами?
Тема 11 Соціологія праці та управління Завдання на СРС: Як співвідносяться між собою економічна соціологія та соціологія праці й управління. Як поєднується економічна сфера з іншими сферами суспільства у вченні К.Маркса? Назвіть основні концепції сучасної західної соціології управління. Які зміни у розвитку виробництва і споживання описують теорії постіндустріального суспільства? Охарактеризуйте постмодерністське бачення економічних проблем сучасності.
Тема 12 Соціальний контроль та девіантна поведінка Завдання на СРС: Розкрийте сутність системи соціального контролю. Охарактеризуйте поняття девіації, предмет та об'єкт соціальної девіації. Які існують концепції девіантної поведінки? Розкрийте сутність поняття «аномія». В чому полягає вплив аномії на нормативну поведінку суспільства? Охарактеризуйте погляди Е.Дюркгейма на аномію.
Тема 13 Соціальні процеси та соціальні зміни Завдання на СРС: Що входить в поняття «культура»? З яких компонентів складається структура культури? Що являють собою цінності і норми в культурі? Які соціальні функції виконує культура? Які існують типи культури? В чому різниця між культурою і цивілізацією?
Тема 14 Соціальні організації Завдання на СРС: Поняття «соціальна динаміка», «соціальні зміни», «соціальний розвиток» і їх співвідношення. Розкрийте зміст і спрямованість соціального розвитку. Охарактеризуйте види соціальних процесів. В чому полягає сутність соціальних змін? В яких формах можуть протікати соціальні зміни?
Тема 15 Майбутнє соціології. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: виклики та можливості Завдання на СРС: Назвіть характерні риси сучасної соціології. Назвіть основних представників чиказької школи в соціології. Назвіть основні положення структурного функціоналізму. Назвіть основні положення конфліктологічної соціології. Назвіть основні положення символічного інтеракціонізму. Назвіть основні положення феноменологічної соціології. Назвіть основні положення теорії постіндустріального суспільства. Дайте характеристику постмодерністського ставлення до людини і суспільства.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Відвідуваність і виконання завдань

Для студентів, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, необхідним є активна робота на лекційних заняттях, однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Від студентів буде вимагатись активна участь на практичних заняттях. Рейтинг студента значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на практичних (семінарських) заняттях. Кожне пропущене практичне заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг студента з дисципліни. Немає конкретної кількості пропущених практичних занять, які потребуватимуть самостійного опрацювання студентом відповідних тем (виконання завдань) і додаткового спілкування з цього приводу з викладачем. Разом з тим, студент, який пропустив семінарські заняття, може отримати низький рейтинг, який не дозволить допустити такого студента до екзамену разі 2 не атестацій). В такому разі теми з пропущених семінарських занять мають бути обов'язково вивчені, а семінарські завдання виконані студентом. Контроль знань (розуміння) студента пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій або на екзамен. Студент, який виконає відповідні завдання отримуватиме відповідні бали до рейтингу залежно від якості відповідей та виконання творчих завдань.

Студенти, які пропустили семінарські заняття, можуть не допустити зниження підсумкового рейтингу, своєчасно (протягом семестру) опрацювавши відповідні теми і виконавши завдання, передбачені для пропущених занять. Не треба чекати наближення заліково-екзаменаційної сесії для відповідного спілкування з викладачем. Це слід робити як тільки студент буде готовий продемонструвати свої знання і навички з пропущених тем занять.

Теми і завдання для практичних занять передбачені Силабусом, доступні з особистого кабінету студента в системі «Moodle».

На лекціях та практичних заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, але лише для цілей, зумовлених темою заняття і відповідним тематичним завданням.

Студент на практичному занятті може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлення позиції, читаючи з аркуша паперу знижує якість відповіді та оцінку.

Неформальна освіта

За бажанням здобувача, в умовах, що не сприяють регулярному відвідуванню занять, допускається вивчення окремих змістовних частин дисципліни в асинхронному режимі, зокрема через опанування дистанційних курсів та інших форм неформального навчання. Для врахування в рейтинговій системі оцінювання балів за такі курси, вони мають змістовно відповідати певним темам силабусу, а їх проходження узгоджене з викладачем дисципліни. На підтвердження проходження неформального навчання студент має надати відповідний документ (сертифікат) із зазначенням назви курсів та їх обсягу в годинах. Визнання результатів неформальної освіти відбувається у порядку визначеному у відповідному Положенні КПІ ім. Ігоря Сікорського: <https://osvita.kpi.ua/node/179>.

Зокрема, рекомендується навчання на онлайн курсі «Соціологія та соціальні дослідження: що, як, навіщо?» Курс розміщено на освітній платформі Prometheus за посиланням: https://apps.prometheus.org.ua/learning/course/course-v1:IRF+SOC101+2015_T1/home.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code> (інша необхідна інформація стосовно академічної доброчесності)

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: опитування за темою заняття, виконання завдань

Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу.

Семестровий контроль: екзамен

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

1) відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших студентів у процесі дискусії на семінарських заняттях, активна участь на лекційному занятті;

2) виконання індивідуального завдання, контрольних робіт, написання тез на конференцію або дні науки на факультеті, участь у всеукраїнській олімпіаді з соціології або політології.

Студент отримує найвищий рейтинг, якщо бере активну участь на семінарських заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань, викладає її чітко і логічно.

Належна підготовка студента до практичного заняття займатиме в середньому 1,5-3 години.

Викладач оцінює роботу студента на кожному практичному занятті. Підсумкова кількість балів за роботу на практичних заняттях виставляється викладачем в електронному кампусі.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання студента визначені у положенні про PCO з дисципліни.

Студент може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення студента з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

Умови допуску до семестрового контролю (екзамену) – наявність не менше 50 балів за семестр. Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації студентам

В рамках навчальної дисципліни «Загальна соціологія. Частина 2. Особистість у системі суспільних відносин. Суспільство та його структура» проводять лекційні і семінарські заняття відповідно. Лекції проводяться з використанням презентацій про основні терміни, поняття, теорії, з урахуванням тематики занять. В рамках курсу передбачено ознайомлення з першоджерелами та їх обговорення на семінарських заняттях.

Семінарське заняття передбачає підготовку виступів студентами за визначеними питаннями, участь в дискусії, висловлення власної думки тощо. Критеріями оцінювання виконання завдань семінарського заняття є: логічна послідовність відповіді; повнота розкриття кожного питання; аналітичність міркувань у відповіді; посилання на джерела; обґрунтованість особистих висновків.

Готуючись до семінарського заняття студент має опрацювати лекційний матеріал певної теми, ознайомитись з додатковими джерелами, статтями в періодичних виданнях. На семінарському занятті навіть добре підготовлений студент не повинен залишатись пасивним спостерігачем, активно включатись у обговорення питання. Якщо студент не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на питання викладача. Навіть якщо студент не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу розібратися в тих питаннях які розглядаються в рамках дисципліни «Загальна соціологія. Частина 2. Особистість у системі суспільних відносин. Суспільство та його структура».

Позааудиторні заняття

Можлива участь студентів у неформальному гуртку для соціологів-початківців.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус) «Загальна соціологія. Частина 2. Особистість у системі суспільних відносин. Суспільство та його структура»

Складено доцентом, кандидатом філософських наук, доцентом, Піголенко Ігор Вікторович

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 14 від 23.06.2025)

Погоджено Методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 4 від 24.06.2025)

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Рейтинг студента з дисципліни «Загальна соціологія. Частина 2. Особистість у системі суспільних відносин. Суспільство та його структура» складається з балів, що отримуються за: доповіді, відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших студентів у процесі дискусії на семінарських заняттях.

Розподіл навчального часу за видами занять і завдань з навчальної дисципліни згідно з робочим навчальним планом

Семестр	Навч. час		Розп. навч. год		Контрольні заходи			
	Кредити	Акад. год.	Лекції	Сем.	МКР	ДКР	Реф.	Семестр. атест
1	5	150	8	4	1	-	-	Екзамен

Розрахунок вагових балів

РСО з навчальної дисципліни складається з суми балів за контрольні заходи протягом семестру $R_k=100$. R_k складається з балів, які студент отримує за наступні види робіт:

- 1) відповіді на семінарських заняттях;
- 2) модульна контрольна робота;

1. Відповіді на семінарських заняттях.

Ваговий бал – 5 балів при відповіді на одне питання. Максимальна кількість балів на всіх семінарських заняттях дорівнює $r_{\text{сем}} = 5 \text{ балів} * 2 = 10 \text{ балів}$.

При відповіді на кожне питання студент отримує:

- «відмінно», повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) якщо при відповіді студент демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, з легкістю і переконливо відповідає на поставлені питання – 5 балів;
- «добре», достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями, відповідає на більшість з поставлених питань – 4 бали;
- «задовільно», неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації) та значні помилки, на поставлені питання відповідає слабо, або не відповідає взагалі – 3 бали;
- «незадовільно», відсутня робота на семінарі – 0 балів.

2. Модульна контрольна робота.

Ваговий бал – 40.

Критерії оцінювання:

- «відмінно», тема розкрита повною мірою (не менше 90% потрібної інформації), робота написана самостійно, відповідає встановленим вимогам та здана вчасно – 36-40 балів;
- «добре», тема розкрита не досить повно (не менше 75% потрібної інформації), наявні незначні відхилення від встановлених вимог, здана вчасно – 30-35 балів;
- «задовільно», тема розкрита погано та/або наявні суттєві відхилення від встановлених вимог та/або робота здана із суттєвою затримкою – 24-29 балів;
- «незадовільно», робота не відповідає вимогам на 24 бали – 0 балів.

3. Екзамен. Ваговий бал – 50.

Екзамен має вигляд переліку екзаменаційних питань, на які повинен відповісти студент відповідно до білету який отримує на іспиті. Питання є різними за змістом, відповідають тематиці лекцій, семінарів, самостійної роботи, питань з самоконтролю.

Рейтингова оцінка може варіюватися в межах від 0 до 50 балів.

Порядок проведення екзамену та критерії оцінювання його результату визначається таким чином. Кожен білет має одне теоретичне і одне практичне питання. Кожне питання оцінюється у 25 балів.

Система оцінювання кожного питання:

- «відмінно», повна відповідь на питання (не менше 90% потрібної інформації) – 23 - 25 балів;

«добре», достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації, незначні неточності) – 19-22 балів;

«задовільно», неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації та деякі помилки) - 15 - 18 балів;

«незадовільно», незадовільна відповідь – 0 балів.

4. Заохочувальні бали (не більше 10 балів за усі види робіт):

- за науково-дослідницьку діяльність (участь у конференціях, «Днях науки ФСП», конкурсах студентських робіт, публікації);
- участь у факультетських олімпіадах з навчальної дисципліни та всеукраїнських олімпіадах.

Питання до МКР

1. Місце і функції соціології в сучасному світі.
2. Перспективні напрями розвитку і застосування соціології в сучасному світі.
3. Соціологія в Україні, що реформується: основні напрями розвитку і застосування.
4. Значення ідей класичних соціологічних теорій для сучасної соціології.
5. Теорія раціональної бюрократії і сучасна організація.
6. Позитивістська і якісна парадигми в сучасній соціології.
7. Методи соціологічного дослідження: принципи застосування.
8. Динаміка соціальної структури в Україні, що трансформується.
9. Критерії соціальної стратифікації сучасного українського суспільства.
10. Соціальні проблеми основних соціальних груп українського суспільства.
11. “Еліта” сучасної України. Підстави типологізації і канали мобільності.
12. Соціальна мобільність в Україні: агенти і напрями.
13. Мобільність окремих прошарків і груп українського суспільства.
14. Нові соціальні групи української соціальної структури.
15. Проблеми побудови “відкритого суспільства” в сучасній Україні.
16. Проблема “середнього класу” в побудові суспільства.
17. “Середній клас” в сучасній Україні: основа і перспективи розвитку.
18. Проблеми соціалізації в сучасному українському суспільстві.
19. Соціальні інститути в сучасному українському суспільстві.
20. Особливості побудови і функціонування сучасних українських соціальних інститутів.
21. Детермінанти девіантної поведінки в сучасній Україні.
22. Проблеми інститутів соціального контролю в сучасній Україні.
23. Ціннісні орієнтації українського населення.
24. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді.
25. Особливості української економічної культури.
26. Проблеми нормативності громадської думки.
27. Громадська думка про соціальні проблеми українського суспільства.
28. Громадська думка про шляхи розвитку України.
29. Критерії і референти соціального прогресу в сучасній Україні.
30. Основні аспекти соціокультурної трансформації в Україні.
31. Проблеми етнічного облаштування сучасної України.
32. Соціальні проблеми глобалізації.
33. Функції соціальних рухів в сучасному українському суспільстві.
34. Перспективи розвитку конструктивних соціальних рухів в Україні.
35. Мотивація праці в сучасній Україні.
36. Сучасні напрями розвитку соціально-трудових відносин.
37. Проблеми розвитку соціально-трудових відносин в Україні.
38. Загальні передумови і умови розвитку соціального партнерства.
39. Перспективи розвитку соціального партнерства в Україні.
40. Соціологія і менеджмент: основні напрями взаємодії.
41. Характерні риси розвитку соціології в добу глобалізації
42. Концепція сталого розвитку суспільства

Питання до екзамену

1. Специфіка соціологічного підходу до дослідження особистості.
2. Біологічна природа та соціальна сутність людини.
3. Особистість як суб'єкт та об'єкт соціологічних досліджень
4. Структура особистості
5. Основні теорії соціалізації особистості.
6. Теорія “дзеркального Я” Ч.Кулі.
7. Поняття “Узагальненого іншого” Герберта Міда.
8. Етапи соціалізації особистості. Первинна та вторинна соціалізації.
9. Десоціалізація та ресоціалізація. Соціальна адаптація та інтеріоризація.
10. Агенти та інститути соціалізації.
11. Роль соціалізації у процесі становлення особистості
12. Рольова теорія: поняття „соціальна роль” і „соціальний статус”.
13. Соціальні статуси: запропоновані і набуті.
14. Ідентифікація з роллю та статусом.
15. Рольове напруження та конфлікти.
16. Соціальні контакти та їх види.
17. Соціальна дія: форми та види.
18. Суспільна орієнтованість соціальної дії та поведінки людини.
19. Соціальна взаємодія та соціальні відносини.
20. Соціальні зв'язки.
21. Визначення суспільства та його ознаки.
22. Еволюція уявлення про суспільство та теорії його походження
23. Види та типи суспільств в історичному ракурсі.
24. Системний підхід до суспільства в соціології
25. Джерела та характер суспільного розвитку
26. Характерні особливості сучасного суспільства
27. Теорії постіндустріального суспільства
28. Двовірний соціальний простір
29. Трьохвірний соціальний простір
30. Соціальна структура суспільства: основні види та елементи.
31. Соціальна стратифікація: поняття, види.
32. Історичні типи стратифікаційних систем та напрямки їх еволюції.
33. Вимір соціальної стратифікації
34. Теорія соціальної стратифікації П.Сорокіна
35. Соціологічні теорії класів
36. Європейська та американська традиції розуміння класів.
37. Нормативістський та релятивістський підходи до вивчення «середнього класу».
38. Роль «середнього класу» в сучасному суспільстві.
39. Соціальна нерівність в сучасному суспільстві
40. Абсолютна та відносна бідність.
41. Вимірювання бідності Л.Гордона. Коефіцієнт Лоренца.
42. Маргіналізація українського суспільства
43. Інституціоналізація як соціальний феномен.
44. Види соціальних інститутів та їх основні ознаки.
45. Функції соціальних інститутів.
46. Основні соціальні інститути сучасного суспільства
47. Сім'я як соціальний інститут та її основні характеристики.
48. Поняття «соціальна спільнота» та її ознаки.
49. Група, як соціальна система: цілі, структура, ресурси.
50. Види соціальних груп та класифікація груп в суспільстві.
51. Квазігрупи.
52. Групова взаємодія та групова динаміка
53. Соціальна мобільність та її характеристики.
54. Види та типи соціальної мобільності.
55. Канали здійснення вертикальної соціальної мобільності за П.Сорокіним.
56. Проблеми соціальної мобільності

57. Індивід та соціальна мобільність.
58. Міграція в сучасному суспільстві
59. Система соціального контролю
60. Соціальні характеристики девіації
61. Функції та дисфункції девіації
62. Соціологічні теорії девіації: загальна характеристика
63. Теорія аномії
64. Основні риси соціальної організації
65. Теорії соціальних організацій в західній соціології
66. Управління соціальними організаціями
67. Економічна сфера: місце в системі суспільних відносин
68. Соціологія праці й управління, її поняття і категорії
69. Соціологічні виміри праці.
70. Поняття та види соціальних змін
71. Соціальні процеси та їх різновиди
72. Природа соціальних рухів
73. Соціальні ситуації, що сприяють виникненню і розвитку соціальних рухів
74. Особистісне сприйняття соціальних рухів
75. Соціальна сутність культури
76. Культура в системі норм
77. Структура культури
78. Форми вияву культури в житті людини
79. Характерні риси розвитку соціології в добу глобалізації
80. Теорії постіндустріального суспільства